
RECENZE KNIH

Senf W., Broda M. (Hrsg.): Praxis der Psychotherapie

Ein integratives Lehrbuch. 4. aktualisierte Auflage, G. Thieme Stuttgart, 2007, 874 stran.

Profesor Wolfgang Senf, lékař a psychoanalytik, a Michael Broda, psycholog a behaviorální terapeut, vydali od roku 1996 již čtvrté vydání rozsáhlé úspěšné monografie o psychoterapii. Sami v ní mají překvapivě jen společnou předmluvu obhajující integrativní pojetí, úvodní stať o definici psychoterapie a krátkou kapitolu s praktickými pokyny pro běžnou psychoterapeutickou praxi. Vše ostatní je dílem dalších autorů, kterých je v tomto vydání celkem 83.

V obecné části jsou v jednotlivých kapitolách představeny biologické, obecně psychologické a sociálně psychologické *základy* psychoterapie, jsou probrány *vývojové teorie* (nová zvláštní kapitola je věnována teorii vztahové vazby), jsou uvedeny teorie osobnosti a nově je zařazena kapitola o genderových aspektech v psychoterapii. Základní projekt integrativní „obecné“ psychoterapie je představen ve stati nedávno zemřelého K. Graweho.

Další část je věnována otázkám psychiatrické, psychodynamické, kognitivně behaviorální a testové *diagnostiky* v psychoterapii. Pak následují kapitoly s kompetentními *výklady hlavních směrů psychoterapie*, a to psychoterapie psychoanalytické, psychodynamické, kognitivně behaviorální, systematické, rodinné a terapií humanistických, k nimž jsou zařazeny terapie rogersovská, terapie Gestalt a logoterapie.

Podstatnou část knihy tvoří ve shodě s jejím názvem *návody na praktické ovlivňování jednotlivých poruch* od úzkostných stavů a obsesí přes deprese, schizofrenie, poruchy osobnosti, poruchy příjmu potravy, somatoformní poruchy, sexuální poruchy (nově je zařazena samostatná kapitola o transexualitě) a onkologická onemocnění až po závislosti, a na psychoterapeutickou *práci se speciálními skupinami* pacientů či klientů jako jsou děti a mladiství, staré osoby, migranti a delikventi. V několika kapitolách jsou probrány otázky právní a etické a vztahy s pojišťovnamy a na konci je důkladně zpracovaná aktuální kapitola o *výzkumu* účinnosti a klinického významu psychoterapie.

Recenzoval jsem pro tento časopis (2001, s. 49-50) druhé vydání knihy, které vyšlo v roce 1999, a byl jsem zvědavý na srovnání, jak pokud jde o obsah, tak pokud jde o autory. Z 98 autorů druhého vydání jich zůstalo ve čtvrtém vydání jen 33, všichni ostatní se obměnili. Jde tedy do značné míry o novou publikaci. Některé části se rozšířily, některé kapitoly jsou nové. V kapitolách o léčení jednotlivých poruch, kde původně stály vedle sebe samostatné stati o psychoanalytickém a behaviorálním léčení, se tyto stati sloučily do jedné kapitoly, na níž spolupracovali oba autoři s odlišnou orientací. To bylo věci na prospěch. Na druhé straně, zřejmě proto, aby se rozsah knížky příliš nezvětšil, byly některé dřívější kapitoly, k mé lítosti, zcela vypuštěny. Týká se to zejména celé části o „jiných metodách“, která obsahovala výstižné instruktivní kapitoly o hypnóze, nácvikových a relaxačních postupech, autogenním tréninku, katatymně imaginativní psychoterapii a práci s tělem. Chybí mi také původní oddíl o integrativní psychoterapii, ve kterém byla mimo jiné velmi zajímavá kapitola o výcviku v tomto přístupu. I závěrečné kapitoly o psychoanalytickém a kognitivně behaviorálním vzdělávání byly vypuštěny. Pro úplný přehled o psychoterapii v Německu se tak vyplatí mít k dispozici obě vydání.

Knihy je pro našeho psychoterapeuta, který ovládá německý jazyk, výborným kompendiem, umožňujícím zejména důkladnou orientaci v oblasti *speciální psychoterapie* (o praktických postupech u jednotlivých diagnóz, potíží, problémů a poruch), jejíž komplexní systematický výklad v české odborné literatuře zatím chybí. Cenné je, že jsou přitom integrativně zpracovány náhledové i nácvikové postupy. Po formální stránce je v novém vydání věnována větší pozornost přehlednosti textu, mj. zvýrazňováním nadpisů, definic a důležitých myšlenek modrou barvou, takže v něm lze snadno a rychle najít hledané informace.

Prof. PhDr. Stanislav Kratochvíl, CSc.

Při četbě recenzované práce narazíme hned v názvu publikace na drobnou nesnáz s překladem názvu knihy: jedná se skutečně o příručku právní psychologie? Od příručky (v obvyklém významu slova) očekáváme rychlou orientaci v oblasti a eventuálně v problémech, jichž se týká a návody při jejich řešení. Také rozsah 649 stránek je na příručku poněkud velký. Rovněž název „právní psychologie“ (německy Rechtspsychologie, anglicky legal psychology) se pro označení psychologického oboru či podoboru u nás neuzívá, běžné jsou výrazy soudní (forenzní) psychologie, policejní psychologie a podobně. Konkrétní návody k řešení problémů v knize nenalezneme, avšak jsou nám poskytnuty seriózní informace umožňující základní orientaci v oborech si blízkých, mnohdy se částečně překrývajících a přímo souvisejících s psychologií, psychiatrií, soudnictvím, vězenstvím a kriminalistikou. V anglosaské oblasti, na kterou se vydavatelé práce odvolávají, se užívá pro pojmenování tohoto interdisciplinárního (a poněkud vágního) oboru, již zmíněného spojení legal psychology. V Německu se od r. 1984, kdy vznikla při Německé psychologické společnosti pracovní skupina „právní psychologie“, prosazuje výraz Rechtspsychologie, jenž je nadřazeným pojmem pro disciplíny zabývající se oblastmi, které tvoří obsah recenzované knihy (viz níže).

Cílem publikace je seznámit čtenáře se současným stavem právní psychologie, tedy psychologie zaměřené na vzájemné vztahy, a ovlivňování mezi psychologií a obory více či méně souvisejícími s právem.

Pro přiblížení celé této rozsáhlé práce uvedu překlad hlavních částí knihy a některých kapitol. Závěrem pak nalezneme seznam autorek a autorů knihy spolu s jejich kontaktními adresami a adresami pracovišť. Je jich 43 a většinou působí v Německu (pět je činných ve Švýcarsku a po jednom pracují v Anglii a Norsku). Publikace samozřejmě obsahuje i jmenný a věcný rejstřík.

1. Vznik kriminality (Teorie vzniku kriminality, Násilné trestné činy, Sexuálně motivované trestné činy, Delinkvence mladistvých, Odolnost vůči vývoji antisociálního chování atd.).

2. Výkon trestu a léčba odsouzených (Instituce věnující se léčbě odsouzených, Sociálně terapeutická zařízení, Indikace k léčbě pachatelů, Léčba pachatelů sexuálních trestných činů, Evaluace léčby pachatelů trestných činů, Vyrovnání mezi pachatelem a jejich obětmi atd.).

3. Viktimologie (Oběti kriminality a násilí, Sekundární viktimizace, Strach z kriminality).

4. Policejní psychologie (Výslech svědků, Kognitivní interview, Výslech podezřelého, Falešná svědectví atd.).

5. Posouzení výpovědi (Posouzení věrohodnosti výpovědi, Sugescce, Výpovědi o traumatech, Neverbální indikátory klamání, Význam neuropsychologických poznatků pro posouzení věrohodnosti výpovědi, atd.).

6. Posouzení odpovědnosti, zralosti a nebezpečnosti (Jednání v afektu, Trestní odpovědnost mladistvých, Trestní odpovědnost dospělých pachatelů, Prognóza kriminální recidivy ad.).

7. Psychologie trestního stíhání a soudního řízení (Potřeba trestat a postoje k trestu, Utváření soudního rozsudku: rozhodnutí o vině a odsouzení, Spravedlnost řízení atd.).

8. Psychologické posouzení rodinných záležitostí (Úprava rodičovské péče po rozchodu a rozvodu, Úprava styku, Zbavení rodičovské péče, Vydání dítěte, Adopce, Blaho dítěte atd.).

Přínos recenzované knihy spatřuji v její systematickosti, pojmové preciznosti a v tom, že k popisu a zdůvodňování skutečností využívá teoretické psychologické obory. Rámcově nás seznamuje s předpoklady a praxí německých soudů a institucí, zabývajících se odsouzenými, stejně jako s psychologickými a sociálními předpoklady nezákonného myšlení, motivace a jednání. Poměrně malá pozornost je zde však věnována motivaci trestné činnosti, stejně jako osobnosti pachatelů a vůbec lidí, s nimiž se setkáváme v rámci soudně znaleckého psychologického a psychiatrického zkoumání. Lépe knize porozumí čtenářky a čtenáři mající psychologické či psychiatrické vzdělání a je jim blízké právní myšlení, tedy myšlení logické a se smyslem pro spravedlnost. Z recenzované publikace vyplývá blízkost až totožnost problematiky právní psychologie u nás a v Německu. Současně si uvědomíme výhodu, kterou skýtá zpracování blízkých oblastí v jedné publikaci.

Knihu Handbuch der Rechtspsychologie lze doporučit zejména těm psychiatrům a psychologům, kteří se s tematizovanou problematikou setkávají v klinické praxi či v rámci soudně znalecké činnosti. Vydavatelům publikace, docentce psychologie Renatě Volbertové a profesorovi psychologie Maxu Stellerovi z Institutu forenzní psychiatrie berlínské Charité, se práce rozhodně vydařila.

Prof. PhDr. Jan Vymětal

Esser G.: Lehrbuch der Klinischen Psychologie und Psychotherapie bei Kindern und Jugendlichen

Stuttgart, New York, Georg Thieme Verlag, 638 stran, 59, 95 euro.
ISBN 978 – 3 – 13 – 126083 – 3

Učebnice klinické psychologie a psychotherapie se zaměřením na děti a mládež (v Německu do 21 let) vychází ve třetím vydání, přičemž první vydání je datováno rokem 2002. Jedná se o pečlivě propracované dílo 44 spoluautorek a spoluautorů, z nichž polovina dosáhla klinicko-psychologického a polovina psychiatrického vzdělání. Vydavatelem a odborným redaktorem je profesor klinické psychologie a psychotherapie na univerzitě v Potsdamu Günter Esser.

Publikace je rozčleněna do šesti částí a mnoha podkapitol, které pro přiblížení našim čtenářkám a čtenářům přeložím (místy volněji).

I. Teoretické základy (Vývojově psychologické základy, Vývojová psychopatologie a vývojová epidemiologie, Problém diagnostického klasifikování v dětském věku a v dospívání).

II. Klinická diagnostika (Multimetodická diagnostika, Diagnostika výkonu v různých věkových obdobích, Projektivní testové postupy, Dotazníky zachycující psychické nápadnosti, Diagnostika chování).

III. Klinicky relevantní obrazy poruch zdraví (Poruchy u kojenců, Poruchy u malých dětí a u dětí v předškolním věku, Poruchy vývoje inteligence, Vývojové poruchy řeči a učení, Autistické syndromy, Hyperkinetické poruchy, Poruchy sociálního chování a delikvence mládeže, Úzkosti, fobie a poruchy kontaktu, Nutkové poruchy, Depresivní poruchy, Sebevražednost, Mutismus, Tikové poruchy, Enuréza, Enkopréza, Závislost a zneužívání drog, Anorexie a bulimie, Poruchy příjmu potravy v dětství a obezita, Hraniční poruchy osobnosti, Poruchy spánku, Stereotypie).

IV. Speciální problémy (Posttraumatická stresová porucha, Týrání, odmítání a zanedbávání, Sexuální zneužívání, Psychické problémy chronicky nemocných dětí a mládeže).

V. Terapeutické intervence (Rodičovské poradenství, Behaviorální terapie, Dětská analýza a nedirektivní terapie hrou, Relaxační postupy, Umístění do ústavů, Diferencovaná léčebná indikace).

VI. Ostatní (Soudně-psychologické znalecké posudky, Vzdělávání dětského psychotherapeuta a psychotherapeuta pro mládež).

Recenzovaná učebnice klinické psychologie, psy-

chotherapie dětí a mladistvých našeho čtenáře velmi dobře seznámí s teoretickým pohledem i praxí v současném Německu. Její předností jsou didaktické kvality: přehlednost, systematickosti a návaznosti jednotlivých částí a kapitol, což svědčí o zkušenosti vydavatele (a odborného redaktora) publikace. Kapitoly jsou jednotně pojaty a strukturovány – začínají stručným úvodem, mnohdy pojatým jako kazuistický zlomek, následuje vlastní výkladový text, závěrem každé kapitoly nalezneme souhrn, seznam použité literatury a zkušební otázky. Zcela závěrem celé učebnice se nachází pečlivě vypracovaný věcný rejstřík.

Našeho čtenáře by mohlo zajímat, že specializace „Psychotherapeut pro děti a mládež“ je v Německu od r. 1999 zákonem chráněným povoláním, k jehož provozování je třeba splnit poměrně náročné (psychicky, finančně, časově) postgraduální vzdělávání v některém z akreditovaných institutů. Povinné penzum vzdělávání je nejméně 4200 hodin (během tří nebo pěti let) s náplní: praktická činnost, teoretické vzdělávání, supervize a sebezkušenostní část. Závěrem vzdělávacího procesu proběhne státní zkouška. Frekventant za vzdělání zaplatí 11 – 27 tisíc euro a potom se mu dostane příležitosti psychotherapeuticky pracovat s dětmi a mládeží v rámci systému zdravotního pojištění, což je v Německu vysoce ceněno. Informuji, že v současné době zde lze v rámci systému zdravotního pojištění pracovat s dětmi a dospívajícími jen formou behaviorální terapie, hlubinně psychologických postupů a formou analytické psychotherapie. Zmíněné postupy byly uznány jako prokazatelně vědecké. Určitým mementem je pro nás zjištění, že psychotherapeutům (ať již lékařům, psychologům nebo sociálním pedagogům) stále narůstá administrativní zátěž a společně s německými kolegy se můžeme i my ptát, kde je hranice tohoto trendu, který ve svém důsledku již dnes nepříznivě ovlivňuje léčbu nemocných.

Recenzovanou učebnicí lze rozhodně doporučit budoucím psychotherapeutům (v rámci postgraduálního vzdělávání), ale i ostatním lékařům, psychologům a vůbec vážným zájemcům o dětskou klinickou psychologii a psychotherapii dětí a mládeže.

Prof. PhDr. Jan Vymětal